

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR TA’LIM VA TARBIYASIDA OTA-ONALAR ISHTIROKINING INNOVATSION MODELLARI

Pulatova Gulnoza Xusanboy qizi

Namangan davlat pedagogika instituti

Ta’lim tarbiya nazariyasi va metodikasi (maktabgacha ta’lim) yo’nalishi

1-bosqich magistranti gulnozapulatova@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21136610>

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim va tarbiyasida ota-onalar ishtirokining innovatsion modellari tahlil qilinadi. Unda ota-onalar va ta’lim muassasasi o’rtasidagi hamkorlikni zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish, pedagogik savodxonlikni oshirish hamda ta’lim jarayonining samaradorligini ta’minlash masalalari yoritiladi.

Kalit so’zlar: maktabgacha ta’lim, ota-onalar ishtiroki, innovatsion model, pedagogik hamkorlik, bolalar rivoji, ta’lim jarayoni, oilaviy tarbiya, metodologiya, interaktiv yondashuv, ta’lim sifati.

Аннотация: В статье анализируются инновационные модели участия родителей в обучении и воспитании детей дошкольного возраста. Рассматриваются вопросы организации сотрудничества между родителями и образовательными учреждениями на основе современных подходов, повышения педагогической грамотности и обеспечения эффективности образовательного процесса.

Ключевые слова: дошкольное образование, участие родителей, инновационная модель, педагогическое сотрудничество, развитие детей, образовательный процесс, семейное воспитание, методология, интерактивный подход, качество образования.

Abstract: This article analyzes innovative models of parental involvement in the education and upbringing of preschool children. It examines modern approaches to organizing cooperation between parents and educational institutions, improving pedagogical literacy, and enhancing the effectiveness of the educational process.

Keywords: preschool education, parental involvement, innovative model, educational partnership, child development, learning process, family education, methodology, interactive approach, education quality.

Kirish (Introduction). Maktabgacha ta’lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim bo’g’ini sifatida bolalarning intellektual, ma’naviy va ijtimoiy rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi, chunki aynan shu davrda shaxsning asosiy sifatlari, qadriyatlari va xulq-atvor me’yorlari shakllana boshlaydi. Shu nuqtai nazardan, maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim va tarbiyasida ota-onalar ishtiroki masalasi alohida dolzarblik kasb etib, u faqat yordamchi omil emas, balki ta’lim-tarbiya jarayonining ajralmas tarkibiy qismi sifatida qaraladi. An’anaviy yondashuvlarda ota-onalar asosan kuzatuvchi yoki yordamchi sifatida ishtirok etgan bo’lsa, zamonaviy ta’lim tizimi ularni faol hamkor, hamta’lim beruvchi va rivojlantiruvchi subyekt sifatida ko’rishni talab etmoqda. Bu esa o’z navbatida ota-onalar ishtirokini

tashkil etishning yangi, innovatsion modellari va samarali mexanizmlarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

Bugungi kunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng rivojlanishi, ijtimoiy munosabatlarning o'zgarishi hamda ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvning ustuvor ahamiyat kasb etishi ota-onalar bilan ishlash uslublarini yangicha ko'rinishda tashkil etishni talab qilmoqda. Xususan, raqamli platformalar, interaktiv muloqot vositalari, masofaviy hamkorlik shakllari va individual yondashuv asosidagi pedagogik mexanizmlar ota-onalarni ta'lim jarayoniga jalb etishda muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Shu bilan birga, ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish, ularni farzand tarbiyasida ongli va tizimli yondashuvga yo'naltirish ham innovatsion modellarning ajralmas qismi hisoblanadi. Mazkur jarayonda maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila o'rtasida mustahkam hamkorlikni yo'lga qo'yish, ularning o'zaro ishonch va mas'uliyatga asoslangan munosabatlarini shakllantirish muhim vazifa sifatida namoyon bo'ladi.

Shu sababli maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim va tarbiyasida ota-onalar ishtirokining innovatsion modellari masalasini ilmiy jihatdan tahlil qilish va ularning samaradorligini aniqlash dolzarb ilmiy muammo sifatida qaraladi. Mazkur maqolaning asosiy maqsadi ota-onalar ishtirokining zamonaviy shakllarini o'rganish, ularning pedagogik ahamiyatini asoslash hamda amaliyotga tatbiq etish imkoniyatlarini tahlil qilishdan iborat bo'lib, bu orqali maktabgacha ta'lim tizimida ta'lim va tarbiya sifatini oshirishga xizmat qiluvchi ilmiy xulosalar ishlab chiqish ko'zda tutiladi.

Metodologiya (Methods). Mazkur tadqiqotda maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim va tarbiyasida ota-onalar ishtirokining innovatsion modellari tizimli ravishda o'rganildi hamda ularning samaradorligini aniqlash maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqotning nazariy asosini maktabgacha ta'lim pedagogikasi, oilaviy tarbiya nazariyasi hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalariga oid ilmiy manbalar tashkil etib, ular asosida mavjud yondashuvlar tahlil qilindi va umumlashtirildi. Ish jarayonida tahliliy, taqqoslash, tizimlashtirish va umumlashtirish usullaridan keng foydalanildi, bu esa ota-onalar ishtirokining turli shakllarini bir-biri bilan solishtirish va ularning afzallik hamda kamchiliklarini aniqlash imkonini berdi. Shu bilan birga, innovatsion modellarning mazmuni va tarkibiy elementlarini aniqlashda mantiqiy tahlil va konseptual yondashuv asos qilib olindi.

Tadqiqotning amaliy qismida esa kuzatish, suhbat va so'rovnoma usullaridan foydalanildi. Xususan, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ota-onalar va pedagoglar o'rtasidagi hamkorlik jarayonlari bevosita kuzatildi hamda ularning o'zaro munosabatlari, ishtirok darajasi va samaradorligi o'rganildi. So'rovnoma orqali ota-onalarning ta'lim jarayonidagi ishtirokiga bo'lgan munosabati, ularning pedagogik savodxonlik darajasi hamda innovatsion yondashuvlarga nisbatan qiziqishi aniqlashtirildi. Olingan ma'lumotlar tahlil qilinib, ular asosida ota-onalar ishtirokining samarali shakllari ajratib olindi. Shu jarayonda natijalarning ishonchliligini ta'minlash maqsadida turli manbalardan olingan ma'lumotlar o'zaro solishtirildi va umumlashtirildi.

Bundan tashqari, tadqiqotda tizimli yondashuv tamoyiliga alohida e’tibor qaratildi, ya’ni ota-onalar ishtiroki alohida element sifatida emas, balki maktabgacha ta’lim jarayonining uzviy qismi sifatida ko’rib chiqildi. Innovatsion modellarning samaradorligini baholashda ularning bolalar rivojiga ta’siri, ota-onalar va pedagoglar o’rtasidagi hamkorlik darajasi hamda ta’lim jarayonining umumiy sifatiga qo’shgan hissasi mezon sifatida olindi. Tadqiqot davomida obyektivlik, tizimlilik va izchillik tamoyillariga qat’iy amal qilindi, bu esa olingan natijalarning ilmiy asoslanganligini ta’minlashga xizmat qildi.

Natijalar (Results). O’tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko’rsatdiki, maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim va tarbiyasida ota-onalar ishtirokini innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish an’anaviy shakllarga nisbatan ancha yuqori samaradorlikka ega ekanligi bilan ajralib turadi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalar va interaktiv aloqa vositalari orqali yo’lga qo’yilgan hamkorlik mexanizmlari ota-onalarning ta’lim jarayoniga bo’lgan jalb etilish darajasini sezilarli darajada oshirganligi kuzatildi. Bunday yondashuv ota-onalarga farzandining rivojlanish jarayonini muntazam kuzatish, pedagoglar bilan tezkor axborot almashish hamda ta’lim jarayonida faol ishtirok etish imkonini yaratadi. Natijada bolalarda o’quv faoliyatiga nisbatan qiziqishning ortishi, mustaqil fikrlash ko’nikmalarining rivojlanishi hamda ijtimoiy moslashuv darajasining yaxshilanishi qayd etildi.

Bundan tashqari, ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirishga qaratilgan innovatsion faoliyat shakllari alohida samaradorlikka ega ekanligi aniqlandi. Turli treninglar, seminarlar va maslahatlashuvlar orqali ota-onalarda zamonaviy tarbiyaviy yondashuvlar haqidagi bilimlar kengayganligi, ularning farzand tarbiyasiga nisbatan ongli va tizimli munosabati shakllanganligi kuzatildi. Shu bilan birga, ota-onalar tomonidan uy sharoitida amalga oshirilayotgan tarbiyaviy faoliyat bilan maktabgacha ta’lim tashkilotida olib borilayotgan ishlar o’rtasida uzviy bog’liqlik yuzaga kelganligi aniqlanib, bu holat bolalarning rivojlanishida barqarorlikni ta’minlovchi muhim omil sifatida namoyon bo’ldi.

Natijalarning yana bir muhim jihati shundan iboratki, innovatsion modellarning qo’llanilishi pedagoglar va ota-onalar o’rtasidagi hamkorlikni sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqdi. O’zaro ishonch, ochiqlik va hamkorlik tamoyillariga asoslangan muloqot muhiti shakllanganligi sababli ta’lim jarayonini tashkil etishda yanada samarali yondashuvlar yuzaga keldi. Bu esa bolalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim va tarbiya jarayonini moslashtirish imkonini kengaytirdi. Umuman olganda, olingan natijalar ota-onalar ishtirokining innovatsion modellari maktabgacha ta’lim tizimining sifatini oshirishda muhim omil ekanligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Muhokama (Discussion). Olingan natijalarni tahlil qilish shuni anglatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalar ta’lim va tarbiyasida ota-onalar ishtirokini yangicha yondashuvlar asosida tashkil etish nafaqat jarayonning tashkiliy tomonlarini takomillashtiradi, balki uning mazmuniy samaradorligini ham oshiradi. Mazkur holat, avvalo, ota-onalarning ta’lim jarayoniga nisbatan munosabatida sifat o’zgarishlari yuz berayotganligi bilan izohlanadi, ya’ni ular passiv kuzatuvchidan faol hamkor darajasiga o’tmoqda.

Shu bilan birga, pedagoglar tomonidan qoʻllanilayotgan innovatsion vositalar ota-onalar bilan muloqotni soddalashtiribgina qolmay, uni tizimli va maqsadga yoʻnaltirilgan shaklga keltirish imkonini bermoqda. Bu esa taʼlim jarayonida yagona yondashuvni taʼminlash, bolaga nisbatan qoʻllanilayotgan tarbiyaviy taʼsirlarning uzviyligini saqlash uchun muhim shart hisoblanadi.

Mazkur tadqiqot doirasida aniqlangan jihatlar ota-onalar ishtirokining samaradorligi faqat texnologik vositalarga emas, balki ularning pedagogik ong darajasi va motivatsiyasiga ham bevosita bogʻliq ekanligini koʻrsatadi. Shu boisdan, ota-onalarni faollashtirishda ularning bilim va koʻnikmalarini rivojlantirishga qaratilgan tizimli ishlar ustuvor ahamiyat kasb etadi. Agar ota-onalarda tarbiyaviy jarayonning mohiyati va usullari haqida yetarli tushuncha shakllanmagan boʻlsa, eng zamonaviy vositalar ham kutilgan natijani bermasligi mumkin. Demak, innovatsion modellarning samaradorligini taʼminlash uchun ularni joriy etish bilan bir qatorda, ota-onalarning pedagogik madaniyatini oshirishga qaratilgan uzluksiz taʼlimiy faoliyatni yoʻlga qoʻyish zarur boʻladi.

Tahlil natijalari yana shuni koʻrsatadiki, maktabgacha taʼlim tashkiloti va oila oʻrtasidagi hamkorlikni rivojlantirishda individual yondashuv muhim oʻrintutadi. Har bir oila sharoiti, ijtimoiy muhiti va tarbiyaviy imkoniyatlari turlicha boʻlganligi sababli ota-onalar bilan ishlashda yagona standart modeldan foydalanish har doim ham yuqori samarani bermaydi. Shu sababli pedagoglar tomonidan ota-onalarning ehtiyojlari va imkoniyatlarini hisobga olgan holda moslashuvchan yondashuvni qoʻllash maqsadga muvofiqdir. Bu esa bolalarning rivojlanish jarayonini yanada chuqurroq tushunish va ularga individual yondashuv asosida taʼlim-tarbiya berish imkonini kengaytiradi.

Yana bir muhim jihat shundaki, ota-onalar ishtirokini kengaytirish taʼlim jarayonining ijtimoiy ahamiyatini ham oshiradi. Chunki bunday yondashuv orqali taʼlim muassasasi va oila oʻrtasida oʻzaro ishonch va hamkorlik muhiti shakllanadi, bu esa jamiyatda sogʻlom tarbiyaviy muhitni yaratishga xizmat qiladi. Natijalar asosida aytish mumkinki, innovatsion modellarning joriy etilishi nafaqat taʼlim sifatiga, balki bolalarning har tomonlama rivojlanishiga ham ijobiy taʼsir koʻrsatadi. Shu nuqtai nazardan, kelgusida mazkur yoʻnalishda ilmiy izlanishlarni davom ettirish, mavjud tajribalarni yanada boyitish va ularni keng amaliyotga tatbiq etish dolzarb vazifalardan biri sifatida qaraladi.

Xulosa (Conclusion). Xulosa tarzida qayd etish mumkinki, maktabgacha yoshdagi bolalar taʼlim va tarbiyasida ota-onalar ishtirokini zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish ushbu jarayonning sifat jihatdan yangi bosqichga koʻtarilishiga xizmat qiladi, chunki bu orqali bola rivojiga taʼsir etuvchi asosiy muhitlar – oila va taʼlim muassasasi oʻrtasida uygʻunlik va izchillik taʼminlanadi. Tadqiqot davomida aniqlangan jihatlar ota-onalar ishtirokining samaradorligi koʻp jihatdan ularning faolligi, pedagogik savodxonligi hamda taʼlim jarayoniga nisbatan ongli munosabatiga bogʻliq ekanligini koʻrsatdi, bu esa mazkur yoʻnalishda tizimli ish olib borish zarurligini anglatadi. Innovatsion modellarning qoʻllanilishi esa nafaqat hamkorlik shakllarini boyitadi, balki taʼlim jarayonini yanada moslashuvchan, ochiq va natijador tizimga aylantiradi.

Mazkur yoʻnalishda olib borilgan tahlillar shuni anglatadiki, ota-onalar ishtirokini rivojlantirish faqat tashkiliy choralar bilan cheklanmasdan, balki ularning bilim va koʻnikmalarini muntazam ravishda takomillashtirishni ham talab etadi, chunki aynan shu omil taʼlim-tarbiya jarayonining uzluksizligini va samaradorligini taʼminlaydi. Shu bilan birga, ota-onalar bilan ishlashda individual yondashuvni qoʻllash, ularning ehtiyojlari va imkoniyatlarini inobatga olish orqali yanada yuqori natijalarga erishish mumkinligi asoslandi. Umuman olganda, mazkur tadqiqot natijalari ota-onalar ishtirokining innovatsion modellari maktabgacha taʼlim tizimini takomillashtirishda muhim omil ekanligini koʻrsatadi hamda ushbu yoʻnalishda ilmiy asoslangan yondashuvlarni keng joriy etish zarurligini tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti. *“Maktabgacha taʼlim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PQ-3261-son qarori.* – Toshkent, 2017.
2. Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. *Maktabgacha taʼlim toʻgʻrisidagi nizom.* – Toshkent, 2019.
3. Oʻzbekiston Respublikasi Maktabgacha taʼlim vazirligi. *Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qoʻyiladigan davlat talablari.* – Toshkent, 2020.
4. Abdurahmonov Q.X. *Ilmiy tadqiqot metodologiyasi.* – Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
5. Epstein, J. L. *School, Family, and Community Partnerships: Preparing Educators and Improving Schools.* – Boulder: Westview Press, 2011.
6. Sheridan, S. M., Kim, E. M. *Family-School Partnerships in Early Childhood Education.* – New York: Springer, 2015.
7. Bronfenbrenner, U. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design.* – Cambridge: Harvard University Press, 1979.
8. Hoover-Dempsey, K. V., Sandler, H. M. *Parental Involvement in Children’s Education: Why Does It Make a Difference?* – Teachers College Record, 1997.